

de collectie in (natuur)historisch perspectief

Over de tentoonstelling

'75 jaar Natuurmuseum

Rotterdam'

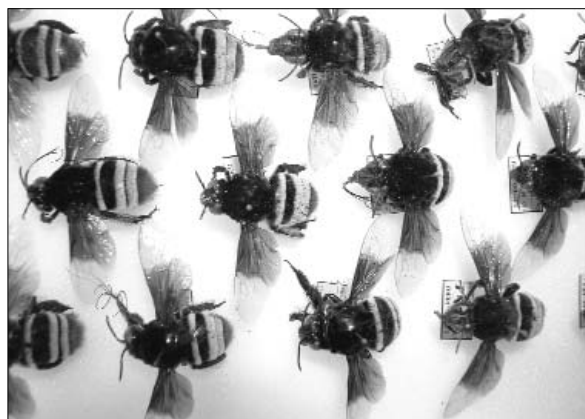
KEES MOELIKER*

Op 11 mei 1927 werd de 'Vereeniging tot Oprichting en Instandhouding van een Natuurhistorisch Museum te Rotterdam' opgericht, en daarmee begon - dit jaar precies driekwart eeuw geleden - de geschiedenis van de culturele instelling die nu Natuurmuseum Rotterdam heet. Dit 75-jarig jubileum wordt gevierd met een speciale tentoonstelling waarin de rijke collectie van het museum in een verrassend (natuur)historisch perspectief staat: geen traditioneel systematisch gerangschikte objecten - vogels bij vogels, vlinders bij vlinders en kevers bij kevers, maar een ensemble van (top)stukken en (privé)verzamelingen die verworven werden in karakteristieke perioden in de geschiedenis van het museum.

Uitgangspunten bij het samenstellen van de tentoonstelling waren de collectie en 18 vitrines in negen clusters van één, twee of drie die al in de Parkzaal waren neergezet. Naturalia en, in mindere mate, documenten en foto's zijn geplaatst in de tijd (de periode van verwerving door het museum), gekoppeld aan de personen (de verzamelaars, de schenkers) en de verschillende panden die het museum in de loop van haar geschiedenis heeft bewoond. Als basis diende de serie over 'De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam' die onze chroniqueur en archivaris Jan Nieuwenhuis sinds 1996 voor Straatgras schrijft. Uit zijn geschiedschrijving konden kenmerkende perioden, de bijbehorende locaties van het museum en een deel van de aanwinsten uit die perioden gedestilleerd worden. Aan de collectiebeheerders werd gericht om specifieke objecten/verzamelingen of om aanvullingen gevraagd. Uiteindelijk zijn er heel wat kasten, dozen, potjes en laatjes geopend om toonbaar én historisch-verantwoord materiaal te kunnen selecteren voor de expositie. Heel veel moest uiteindelijk toch in de depots blijven, iets waar met een collectie van naar schatting 250.000-300.000 items of 'monsters' niet aan te ontkomen valt. Een bijkomend probleem was dat veel materiaal uit oorspronkelijke privé-verzamelingen of andere schenkingen niet meer als zodanig herkenbaar is. In de loop van 75 jaar zijn etiketten of labels 'vernieuwd' (met verlies van basisinformatie) of de afzonderlijke specimina uit sommige collecties waren al van oorsprong niet voorzien van gegevens over de oorspronkelijke eigenaar. Dat geldt met name voor oude insectenverzamelingen. Zo is de omvangrijke Collectie Haverhorst niet als zodanig geëtiketteerd en slechts herkenbaar aan karakteristieke vindplaatsen. De collectie schelpen van Gerrit van Roon (de grondlegger van het museum) en de schelpen uit de oude Rotterdamsche Diergaarde konden dankzij de bewaard gebleven oude etiketten wel met gemak herkend worden.

Het prille begin

Uit de periode 1927-1934, toen er eigenlijk slechts sprake was van een collectie die op zolders was opgeslagen, exposeren we de schelpen en kevers van Van Roon, een aantal opgezette vogels dat toen verworven werd en de eiercollecties van Graswinckel en Hellebrekers. Ook is er een doos met vlinders uit de collectie Nieuwenhuis te zien, een paar opgezette vleermuizen die de tand des tijds vertonen, de zwerfstenen van Van der Lijn en een uniek herbarium met Rotterdamse planten uit 1820. De tijd dat het museum aan de Mathenesserlaan gevestigd was (1935-1959), is opgedeeld in drie perioden. De vitrine 1935-1939 toont de (bastard)eenden van Eykman, spullen uit het Kabinet van Deinse, de vlinders van Haverhorst en sfeervolle plaatjes van de inrichting van het museum. In het onderdeel 1939-1945 zien we de vliesvleugeligen van Lindemans, de velduitrusting van oud-conservator Landsman en de oude Diergaarde Collectie, met -eindelijk weer eens uit de kluis - de ralreigers van het Schollevaerseiland en het holotype van *Pleurotomaria rumphii* (de stokpaardjes van het museum). Het einde van de periode 'Mathenesserlaan' (1946-1959) toont voor het eerst de schietmoten van Fischer, de eiercollecties van Esser en de

ZUIDAMERIKAANSE
HOMMELS UIT DE
COLLECTIE
LINDEMANS.
[FOTO: JAAP VAN LEEUWEN]

*[C.W. Moeliker is hoofd communicatie & collectie van het Natuurmuseum Rotterdam; e-mail moeliker@nrm.nl]

Vree, en veel fossielen uit de Zeeuwse stromen en de grote rivieren, waaronder onze fameuze kies van een mastodont.

Schiebroek en daarna

De periode 'Kastanjesingel' (1960-1973) moet het doen met drie vitrines, waarin de eerste zeldzame vogels die Karel Schot schonk een belangrijke rol spelen. Het gaat onder andere om de grote en Kuhls pijlstormvogel en de Amerikaanse nachtzwaluw (die Schot in een schoendoos op zijn deurmat vond). Ander moois uit die periode betreft de schelpencollecties van Slabber en (Arie) Janssen, de vogels van Pel, de Miste-collectie (schelpen uit het Mioceen) en de Collectie Guilonard met fraaie zoogdierfossielen en fossiele schelpen uit de Westerschelde bij Ellewoutsdijk. De periode 'Diergaarde Blijdorp' (1973-1987) kan natuurlijk niet om de brand uit 1987 heen, met een speciaal voor de gelegenheid bewaarde, verkooldde, opgezette zeearend. Hier zijn ook de eerste krantenknipsels en beleidsnota's te zien die een nieuwe toekomst voor het Natuurhistorisch Museum Rotterdam inluiden.

Het recente verleden, de periode 1987-2002, waarin het museum onder de naam Natuurmuseum Rotterdam huisvesting vond in Villa Dijkzigt in het Museumpark, kenmerkte zich door een explosieve groei van de collectie, met name door de schenking van omvangrijke privé-collecties. Hiervan zijn onder andere tentoongesteld de tweekleppige schelpen van Onverwagt, de tweekoppige kalveren en zoogdierpenissen uit de Collectie de Vries, de foraminiferen van Sparreboom en de collectie vogelschedels en -skeletonten van Kompanje, Post en Beekhuizen.

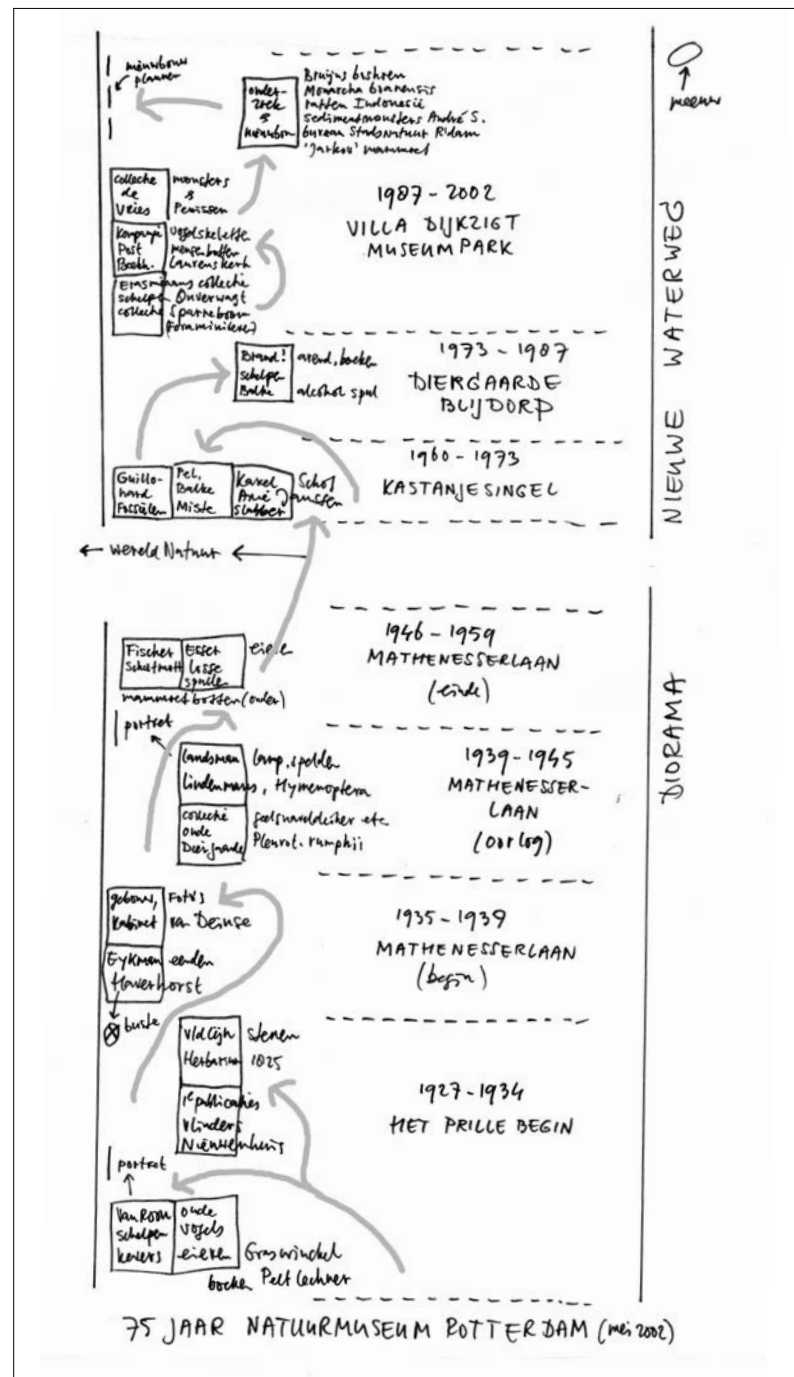
Onderzoek

De laatste vitrine draagt als plakettekst 'onderzoek'. Hierin staan enige collectiestukken tentoon die een relatie hebben met lopend of recent afgerond onderzoek van museummedewerkers, bijvoorbeeld het Moluks grootpoothoof van Kees Heij, het balgje van *Monarcha boanensis*, het vliegen-

vangertje uit de Molukken dat in 1991 de discussie over 'de ethiek van het verzamelen' nieuw leven inblies (nooit eerder tentoongesteld), en de sedimentmonsters waarmee André Slupik momenteel de geologische geschiedenis van Zuidwest-Nederland ontrafelt. Ook het bewijs dat het Bruijns boshoen nog op het Indonesische eiland Waigeo voorkomt, een kop op alcohol (zie: Straatgras 13 [1]: 2-7), staat voor het eerst tentoon. Een verzameling insecten uit 1993, afkomstig van het braakliggende Rijndamterrein te Rotterdam, verbeeldt de bijzondere belangstelling van het museum voor natuur in de stad en haar zelfstandige onderzoeksafdeling die in 1997 onder de naam

bureau Stadsnatuur Rotterdam werd opgericht. Het werkterrein van honorair onderzoeksmedewerker Dick Mol krijgt aandacht met een fraaie kaak van een wolharige mammoet, in 1999 gevonden op de toendra van het Russische Taimyr Schiereiland.

Veel van de tentoongestelde naturalia zijn nooit eerder uit de depots geweest. Ze zijn opgediept uit doosjes, laatjes en kasten uit de krochten van het museum. U kunt deze verrassende kijk op de rijke NMR-collectie nog tot 24 november 2002 bezoeken. Daarna duurt het zeker nog 25 jaar voordat de tentoongestelde naturalia weer uit de depots komen die ze behoeden voor verval.[]

WERKPLAN VAN DE TENTOONSTELLING '75 JAAR NATUURMUSEUM ROTTERDAM'. DE BLOKJES STELLEN VITRINES VOOR; DE PIJLEN DE ROUTE [ILLUSTRATIE: KEES MOELIKER]